

คู่มือ

การจัดทำหนังสือเสียง
สนับสนุนการเรียนรู้สำหรับผู้พิการทางการมองเห็น

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยขอนแก่น

คู่มือ

การจัดทำหนังสือเสียงสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับผู้พิการทางการมองเห็น

ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของโครงการ

สำนักหอสมุด มีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับทุกคน (Learning center for All) ครอบคลุมถึงบทบาทหน้าที่ในการสร้างโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้สำหรับผู้ให้บริการของห้องสมุดทุกกลุ่ม โดยเฉพาะผู้ใช้ที่มีความพิการทางการมองเห็น ซึ่งมักประสบปัญหาในการเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้ในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือเสียงระบบเดซี หรือ DAISY (Digital Accessible Information System) จึงถูกพัฒนาขึ้นเพื่อให้ผู้ใช้ผู้พิการทางการมองเห็นสามารถเข้าถึงหนังสือได้อย่างสะดวก โดยมีฟังก์ชันการค้นหาและการควบคุมการอ่านที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้ใช้หลากหลาย รวมถึงผู้สูงอายุและผู้ที่ต้องการพัฒนาทักษะการฟังด้วย

โรงเรียนการศึกษาคนตาบอดขอนแก่น เป็นชุมชนผู้พิการทางการมองเห็น มีความต้องการหนังสือเสียงที่เป็นเรื่องสั้นและนวนิยาย เพื่อเสริมสร้างความสนุกสนานและแรงบันดาลใจให้กับนักเรียนตาบอด ดังนั้น สำนักหอสมุด จึงมีความตั้งใจที่จะผลิตหนังสือเสียงร่วมกับจิตอาสา เพื่อนำไปสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตและสร้างโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้ให้กับชุมชนผู้พิการทางการมองเห็น ซึ่งถือเป็นการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างห้องสมุด จิตอาสา และหน่วยงานเพื่อคนพิการในการพัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้

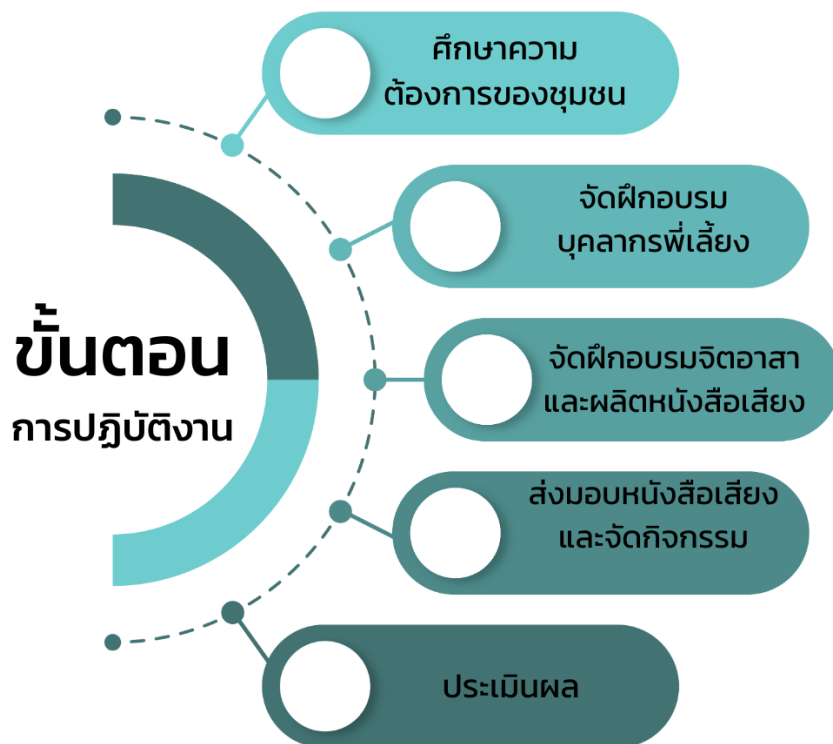
วัตถุประสงค์

1. เพื่อผลิตหนังสือเสียงสนับสนุนและเสริมสร้างโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้สำหรับผู้พิการทางการมองเห็น
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้พิการทางการมองเห็นต่อหนังสือเสียงและกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่จัดโดยสำนักหอสมุด

ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

1. ศึกษาความต้องการของชุมชน ศึกษาความต้องการหนังสือเสียงของโรงเรียนการศึกษาคนตาบอดขอนแก่น โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 2 คน ครูผู้สอน จำนวน 3 คน และนักเรียนผู้พิการทางการมองเห็น จำนวน 6 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการหนังสือเสียง พบว่าโรงเรียนมีความต้องการหนังสือเสียงประเภทเรื่องสั้นและนวนิยาย ที่มีเนื้อหาดี อ่านสนุก ให้แง่คิด และสร้างแรงบันดาลใจ ส่วนหนังสือที่ใช้ในการประกอบการเรียนนั้น โรงเรียนมีอย่างเพียงพอแล้ว และนักเรียนผู้พิการทางสายตา ส่วนใหญ่มีความต้องการรับฟังหนังสือเสียงประเภทนวนิยาย ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับนิยายวิทยาศาสตร์ นิยายผจญภัย นิยายสืบสวน นิยายรักหวานแหวว ตามลำดับ

2. จัดฝึกอบรมบุคลากรที่เลี้ยง การจัดการอบรมทักษะและความรู้ในการผลิตหนังสือเสียงที่ได้มาตรฐาน ให้แก่บุคลากรของสำนักหอสมุด มข. โดยได้รับความอนุเคราะห์จากศูนย์เทคโนโลยีการศึกษาคนตาบอด จังหวัดขอนแก่น ได้ส่งทีมวิทยากรผู้เชี่ยวชาญในการผลิตหนังสือเสียงมาช่วยในการอบรม ทำให้บุคลากรของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้เรียนรู้ทักษะที่จำเป็นในการผลิตหนังสือเสียง และเตรียมความพร้อมในการทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการผลิตหนังสือเสียง (Audiobook Coach) ให้กับจิตอาสา หรือผู้สนใจเข้ามีส่วนร่วมในการผลิตหนังสือเสียงต่อไป
3. จัดฝึกอบรมจิตอาสาและผลิตหนังสือเสียงโดยจิตอาสา การผสมผสานความร่วมมือกับจิตอาสา ซึ่งประกอบด้วย นักเรียน นักศึกษา บุคลากร และ ประชาชน ทั่วไป ที่เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ และอยากมีส่วนร่วมในการส่งมอบโอกาสในการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนและประชาชนที่ด้อยโอกาส เนื่องจากความพิการทางการมองเห็น ผ่านการผลิตหนังสือเสียง โดยในขั้นตอนนี้ บุคลากรของสำนักหอสมุด จะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการผลิตหนังสือเสียง (Audiobook Coach) ผ่านการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเตรียมความพร้อมให้จิตอาสา มีทักษะในการร่วมสร้างสรรค์หนังสือเสียงอย่างมีคุณภาพสำหรับส่งมอบให้ผู้พิการทางสายตาต่อไป จากนั้น จิตอาสาทุกคนได้ร่วมบันทึกเสียง เพื่อผลิตหนังสือเสียงตามมาตรฐาน
4. ส่งมอบหนังสือเสียงและจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยหนังสือเสียง การส่งมอบหนังสือเสียง (Audiobook) ที่จัดทำแล้วเสร็จ ให้กับโรงเรียนการศึกษาคนตาบอดขอนแก่น เพื่อนำไปใช้เป็นสื่อสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับนักเรียน ตลอดจนผู้สนใจที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นต่อไป ซึ่งได้รับเกียรติ จาก โกมล มาลัยทอง ผู้อำนวยการโรงเรียนการศึกษาคนตาบอดขอนแก่น และ สอนอง จวนสาง ผู้อำนวยการศูนย์เทคโนโลยีการศึกษาคนตาบอด มูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ร่วมรับมอบหนังสือเสียงที่สำนักหอสมุด มข.ร่วมกับจิตอาสาได้ผลิตขึ้น
5. ประเมินผล ทำการการประเมินความพึงพอใจในการรับฟังหนังสือเสียงของนักเรียนผู้พิการทางสายตา จำนวน 34 คน

รูปที่ 1 ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

การขยายผลแนวปฏิบัติของโครงการไปยังระดับต่างๆ ภายนอกส่วนงาน

- ปี พ.ศ. 2567 สำนักหอสมุดร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จัดทำโครงการ “ห้องเรียนสู่ฝุ่น” ผลิตสื่อหนังสือเสียงสำหรับนักเรียนที่มีความพิการทางการมองเห็น เพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ฝุ่นละอองที่เกินค่ามาตรฐานที่จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพ โดยเน้นการเสริมสร้างทักษะชีวิตให้กับนักเรียนผู้พิการทางการมองเห็น เพื่อให้พวกเขาสามารถเข้าใจและรับมือกับวิกฤตฝุ่นละอองได้อย่างปลอดภัย พร้อมทั้งสามารถถ่ายทอดความรู้เหล่านี้ไปยังครอบครัวและคนรอบข้างได้ทันที
- **ระดับหน่วยงาน :** บุคลากรสำนักหอสมุด สามารถผลิตหนังสือเสียงได้ด้วยตนเอง และสามารถทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการผลิตหนังสือเสียง (audiobook coach) ให้กับจิตอาสา นอกจากนี้บุคลากรยังมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับคนพิการ สามารถนำความรู้และความเข้าใจในความพิการมาใช้ใน

การพัฒนาบริการห้องสมุดสำหรับผู้ใช้บริการที่มีความต้องการช่วยเหลือเป็นพิเศษ เช่นผู้สูงอายุ และผู้ช้ทั่วไปได้เป็นอย่างดี

- **ระดับมหาวิทยาลัย:** มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยสำนักหอสมุดร่วมกับจิตอาสาห้องสมุดและองค์กรเพื่อคนพิการได้นำความรู้ เทคโนโลยี ไปใช้ในการผลิตสื่อการเรียนรู้ที่ได้ตามมาตรฐานและตรงตามความต้องการของชุมชนเพื่อใช้สนับสนุนการเรียนรู้สำหรับผู้พิการในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง ถือเป็น การกระตุ้นจิตวิญญาณแห่งอุดมการณ์ “การอุทิศเพื่อสังคม” สร้างความรู้และความเข้าใจในแนวคิด การสร้างคุณค่าร่วม (Creating Shared Value: CSV) เพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคมเพื่อความยั่งยืนต่อไป
- **ระดับประเทศ:** ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือกับองค์กรเพื่อคนพิการ จิตอาสา เพื่อการจัดหาทรัพยากรการเรียนรู้สำหรับผู้ใช้บริการห้องสมุดที่มีความต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ
- มีแผนการดำเนินงานและจะขยายผลโดยการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถส่งต่อความรู้และสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบหนังสือเสียงไปยังกลุ่มผู้พิการทางการมองเห็นในพื้นที่ต่างๆ ได้อย่างครอบคลุม

ระบบติดตามประเมินผลของโครงการ

การติดตามประเมินผล ใช้แบบสอบถามความพึงพอใจการรับบริการหนังสือเสียงระบบเดซีจากผู้พิการทางการมองเห็นที่ได้ใช้หนังสือเสียง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเนื้อหา 2) ด้านสื่อ และ 3) ด้านการนำไปใช้ จากนั้นนำมาวิเคราะห์เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานและขยายผลในอนาคตต่อไป

คู่มือ

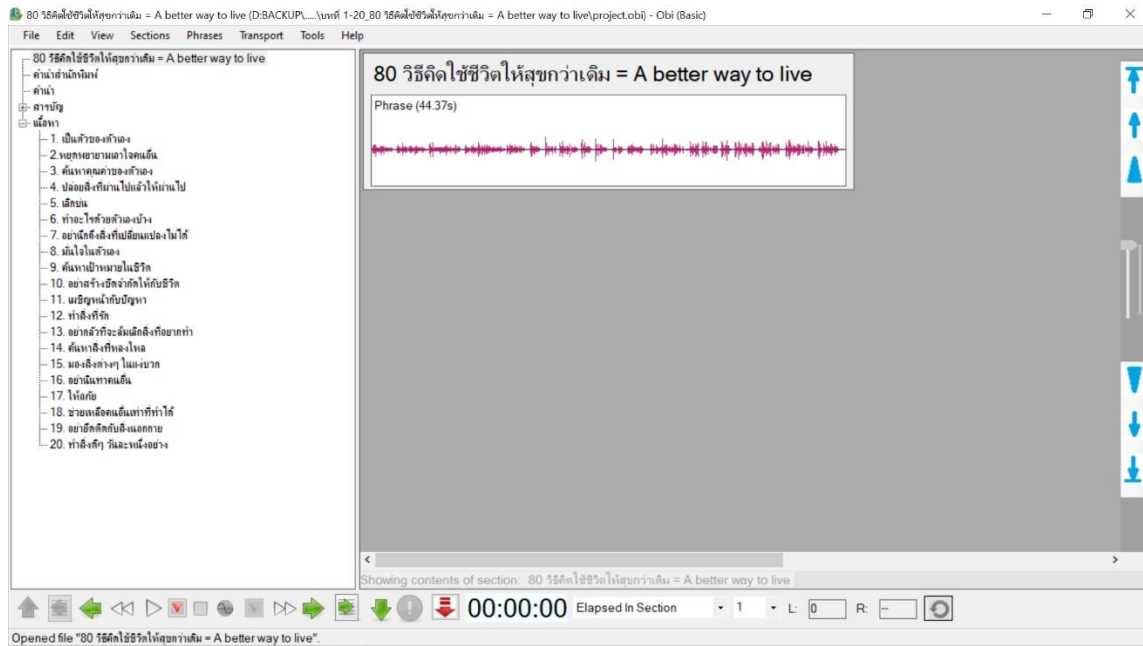
การจัดทำหนังสือเสียงด้วยโปรแกรม OBI
แบบ "หลายเสียง หนึ่งเล่ม: การสร้างหนังสือเสียงร่วมกัน"

มีขั้นตอนการจัดทำ ดังนี้

1. จัดทำโครงสร้างหนังสือเสียง

การจัดทำโครงสร้างหนังสือเสียงแบบหลายคนช่วยกันอ่านหนังสือเล่มเดียวกัน สามารถทำได้ตามหลักการดังนี้

1.1 จัดทำโครงสร้างหนังสือเสียงสำหรับผู้่านคนที่ 1 ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ได้แก่ ชื่อหนังสือ คำนำ สารบัญ และเนื้อหาที่คนอ่านคนที่ 1 จะอ่านเท่านั้น ดังตัวอย่าง รูปที่ 2

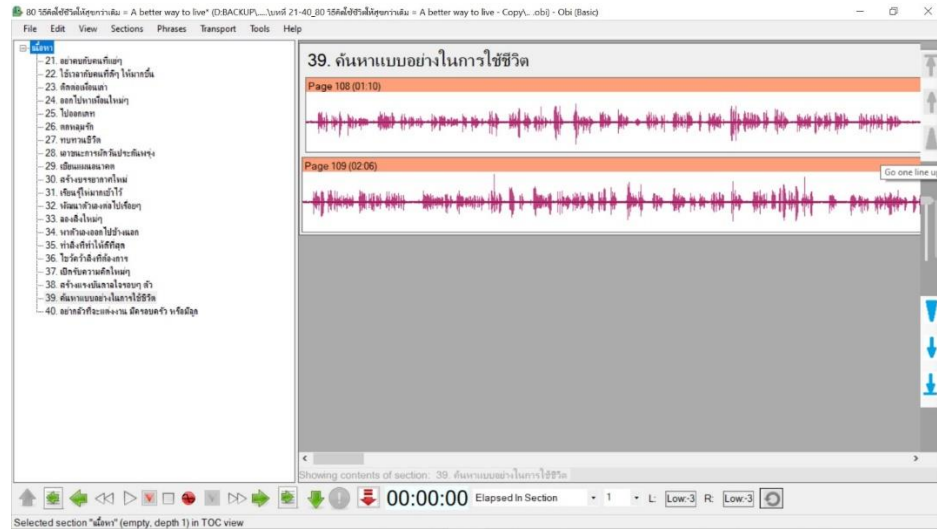

รูปที่ 2 ตัวอย่างการจัดทำโครงสร้างหนังสือเสียง ของผู้อ่านคนแรก (คนที่ 1)

1.2 จัดทำโครงสร้างหนังสือเสียงสำหรับผู้อ่านคนที่ 2

จัดทำโครงสร้างหนังสือเสียงเฉพาะในส่วนของเนื้อหาที่ผู้อ่านคนที่ 2 จะอ่านเท่านั้น ดัง

ตัวอย่าง รูปที่ 3

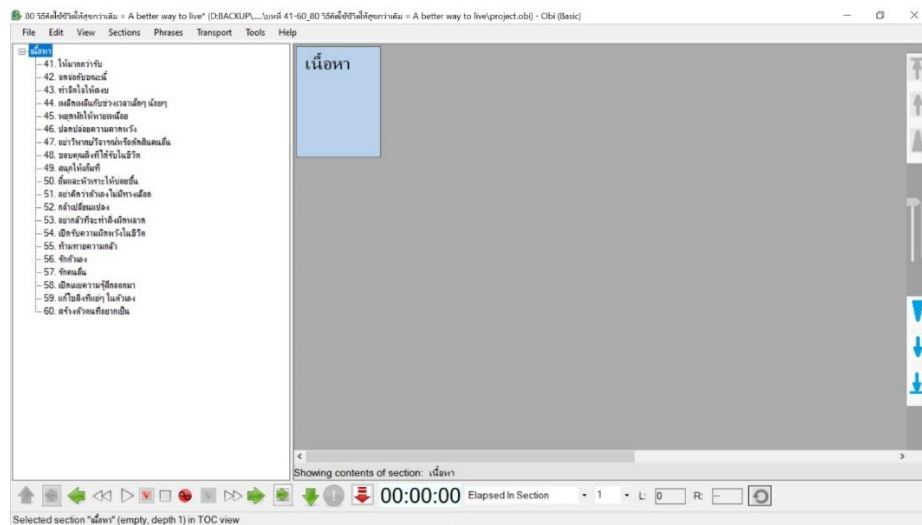

รูปที่ 3 ตัวอย่างการจัดทำโครงสร้างหนังสือเสียง ของผู้อ่านคนที่ 2

- จัดทำโครงสร้างหนังสือของคนที่ 3

ให้จัดทำโครงสร้างหนังสือเสียงเฉพาะในส่วนของเนื้อหาเฉพาะในส่วนที่คนที่ 3 อ่าน เท่านั้น ดัง

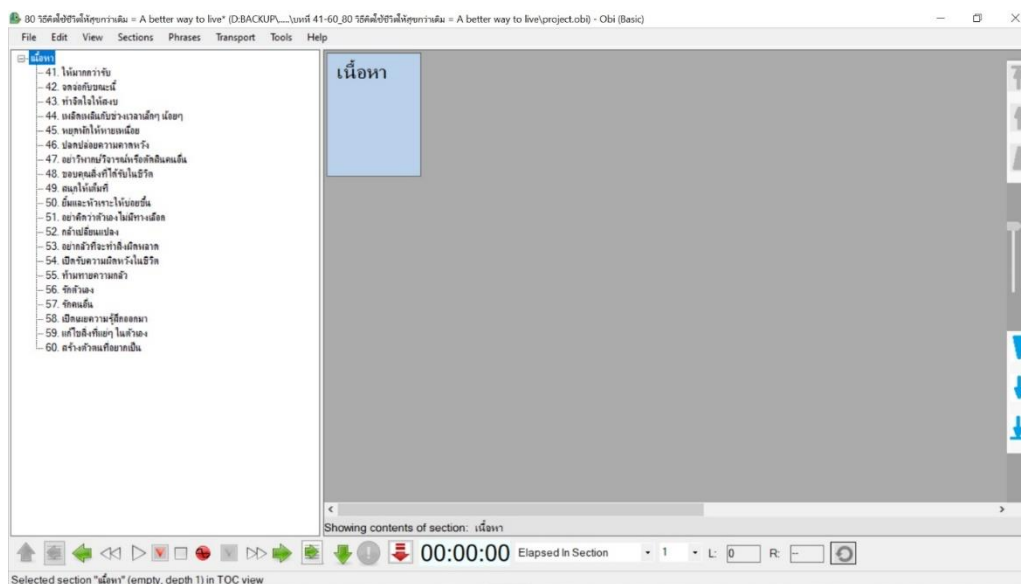
ตัวอย่าง รูปที่ 4

รูปที่ 4 ตัวอย่างการจัดทำโครงสร้างหนังสือเสียง ของผู้อ่านคนที่ 3

- จัดทำโครงสร้างหนังสือของคนอ่านที่ 4

ให้จัดทำโครงสร้างหนังสือเสียงเฉพาะในส่วนของเนื้อหาเฉพาะในส่วนที่คนที่ 4 อ่าน เท่านั้น ดังตัวอย่าง รูปที่ 5

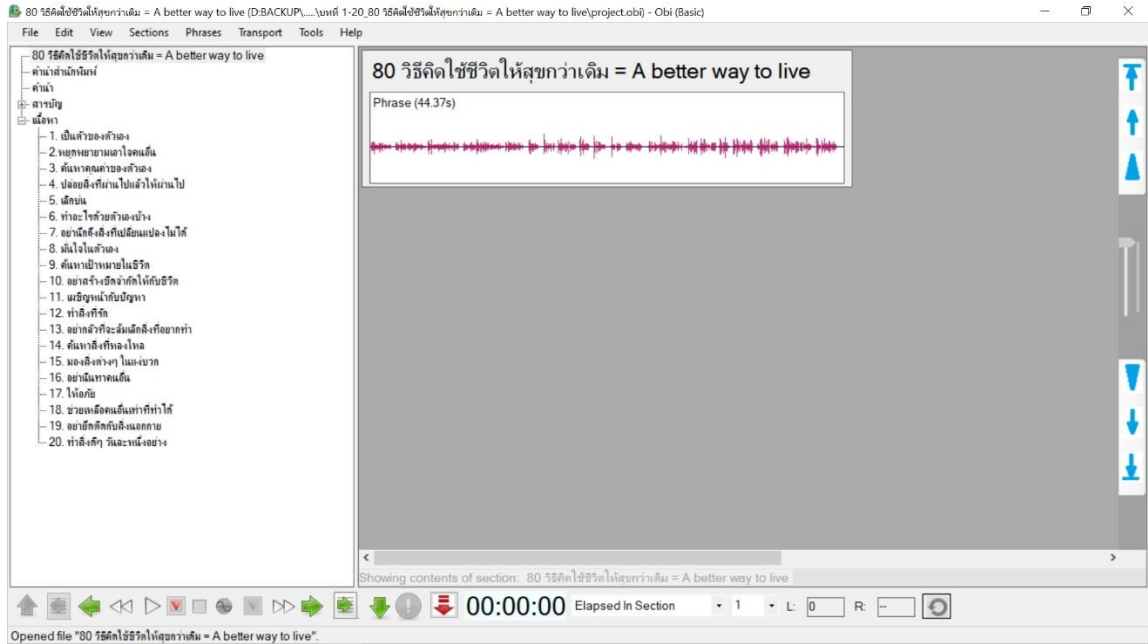
รูปที่ 5 ตัวอย่างการจัดทำโครงสร้างหนังสือเสียง ของผู้อ่านคนที่ 4

หมายเหตุ : ถ้าหากมีผู้อ่านหนังสือเล่มเดียวกันมากกว่า 1 คน ให้สร้างโครงสร้างหนังสือเสียงของผู้อ่านคนที่ 1 โดยโครงสร้างหนังสือเสียงประกอบด้วยโครงสร้างหลักๆ ทั้งหมด อาทิ ชื่อหนังสือ คำนำ สารบัญ และส่วนของเนื้อหาให้สร้างเฉพาะในส่วนที่คน 1 อ่าน เท่านั้น ส่วนผู้อ่านคนอื่น ๆ ให้สร้างโครงสร้างหนังสือเสียงเฉพาะในส่วนของเนื้อหาเฉพาะในส่วนที่แต่ละคนอ่าน เท่านั้น

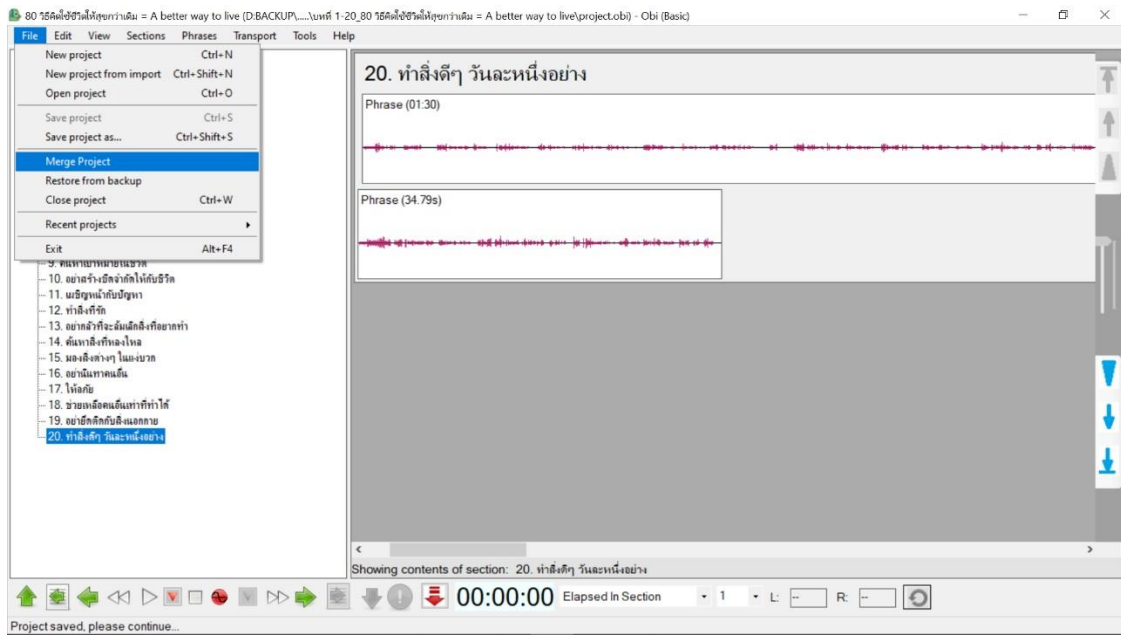
2. การรวมเนื้อหาหนังสือเสียง (Merge Project)

เป็นขั้นตอนในการนำเนื้อหาหนังสือเสียงจากไฟล์โครงการ (Project) ที่ผู้อ่านแต่ละคนแบ่งกันอ่านก่อนนำมารวมเป็นไฟล์เดียวกัน เรียงเนื้อหาตามปรากฏในสารบัญ มีขั้นตอนดังนี้

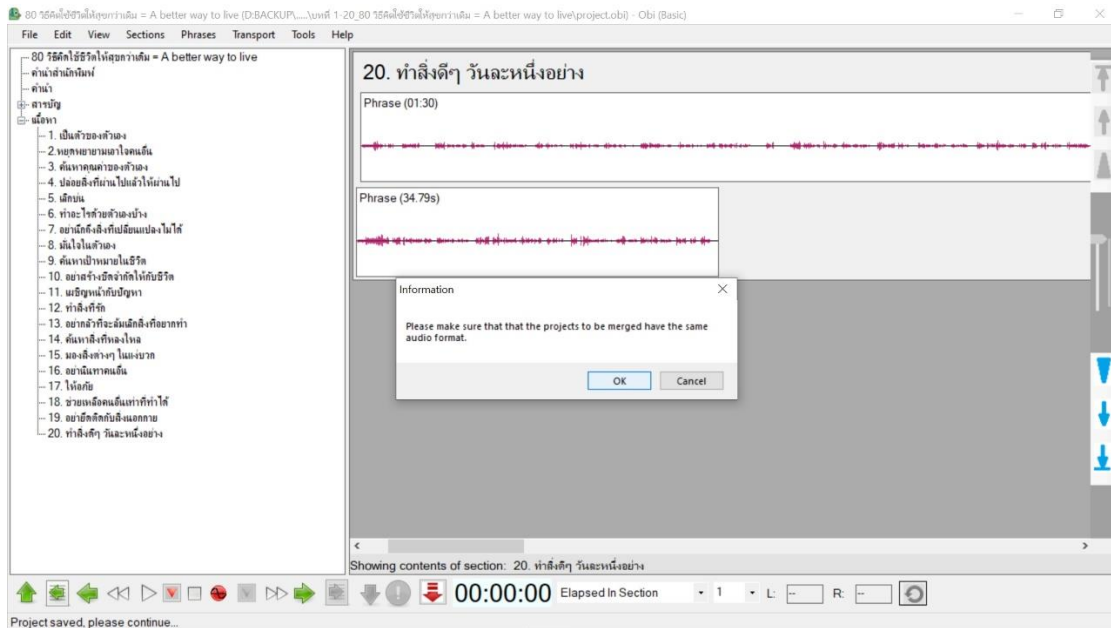
2.1 เปิดไฟล์โครงการ (Project) ของผู้อ่านคนที่ 1

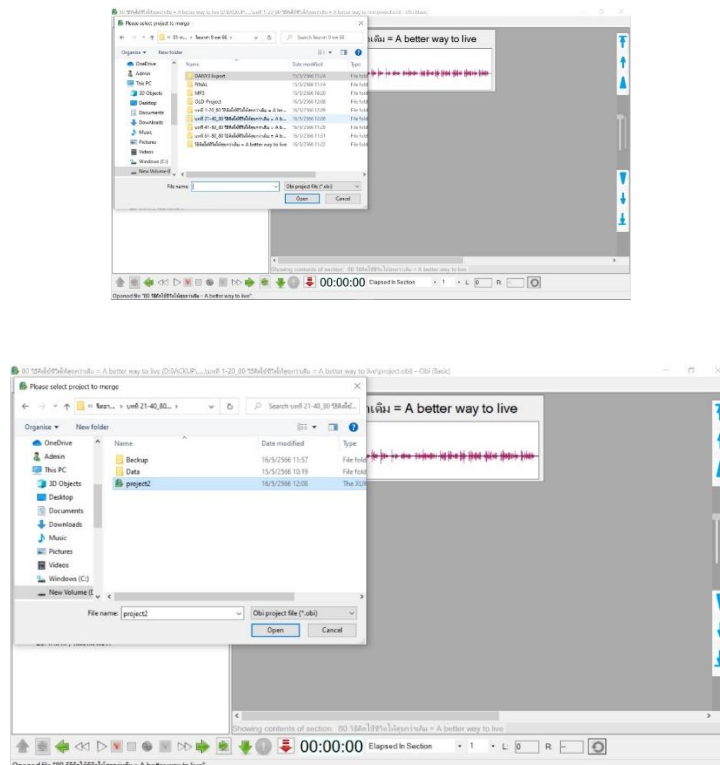
2.2 คลิกเมนู File > Merge Project

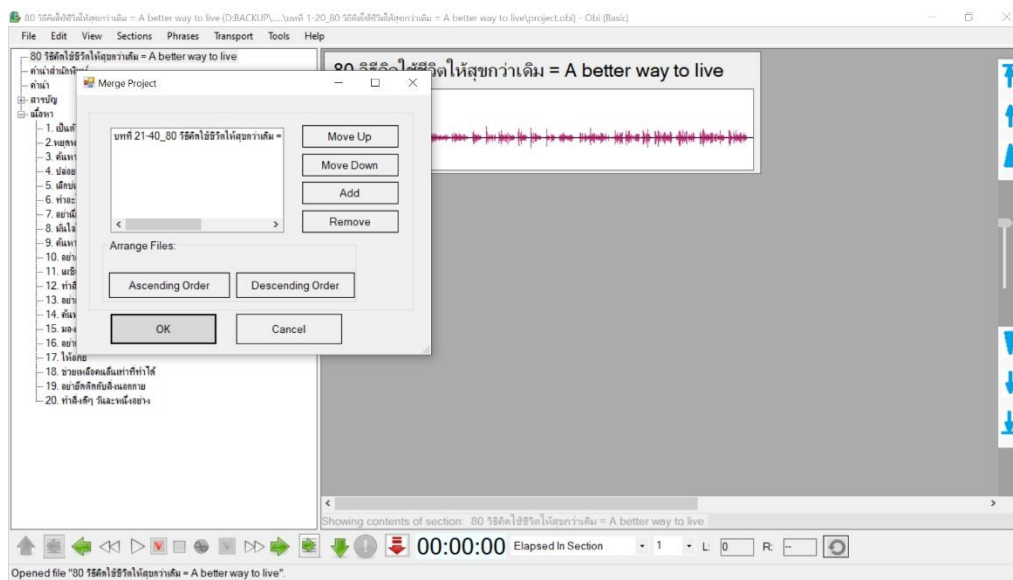
2.3 คลิกปุ่ม OK

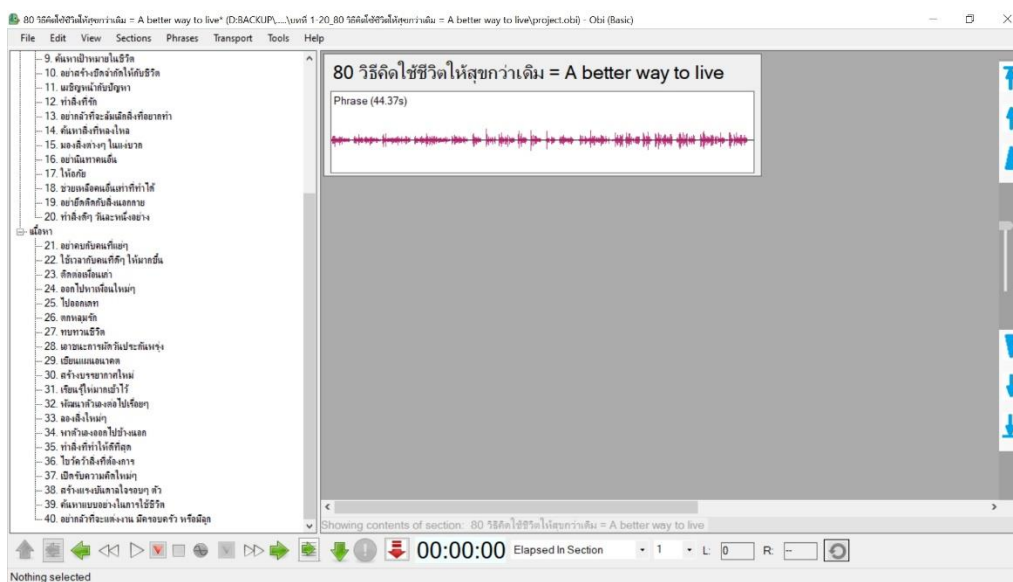
2.4 คลิกเลือกไฟล์โปรเจ็คของคนอ่านคนที่ 2 และคลิกปุ่ม Open

2.5 คลิกปุ่ม Ok

ปรากฏ ดังรูปที่

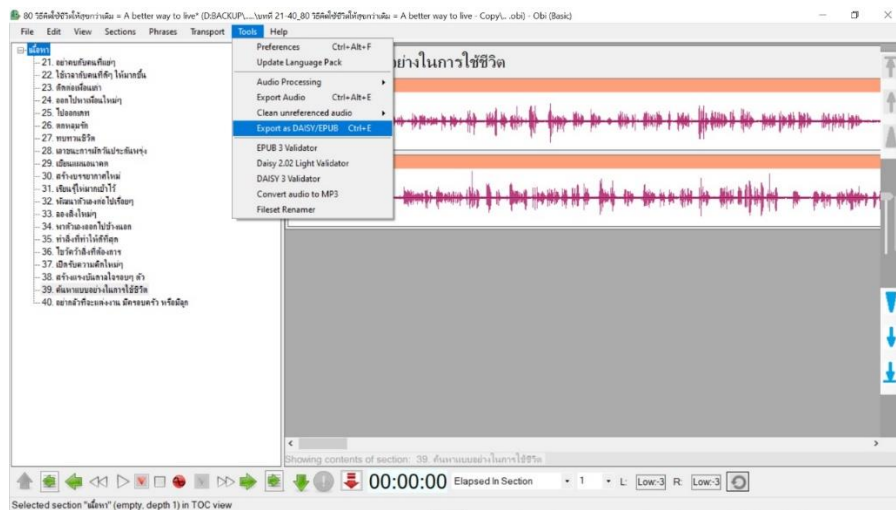

>>>ขั้นตอนต่อไป รวมไฟล์เนื้อหาคนที่ 3 และ 4 (ให้ทำตามขั้นตอนที่ 2.4 และ 2.5)

3. การ Export เป็นหนังสือเสียงระบบเดซี (DAISY)

เมื่อจัดทำหนังสือเสียงในโปรแกรม OBI เสร็จเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไปเป็นการส่งออกหนังสือเสียง (Export) เป็นระบบเดซี เพื่อนำไปให้ผู้พิการทางสายตาด่าน โดยอาจจะใช้โปรแกรมการอ่านหนังสือเสียงระบบเดซี หรือใช้เครื่องอ่านหนังสือเสียงระบบเดซี มีขั้นตอนดังนี้

3.1 คลิเมนู Tools > Export as DAISY/EPUB

3.2 คลิปุ่ม Continue

